

РОЗДІЛ 5

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 330.341+658:005

Шкарупа О. В.

Бурич І. В.

Сумський державний університет

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЕКТАМИ ДЛЯ ЗЕЛЕНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ¹

Досліджено теоретичні питання управління бізнес-проектами на регіональному рівні в контексті зеленої економіки. Розглянуто особливості формування системи управління бізнес-проектами для зеленого зростання економіки на основі досягнення балансу інтересів всіх учасників інноваційної діяльності у бізнес-середовищі. Сформовано концептуальну модель управління бізнес-проектами за допомогою методів портфельного аналізу.

Ключові слова: бізнес-проект, портфель, зелена економіка, управління, регіон.

Постановка проблеми. Питання актуальності зеленого зростання економіки регіону не вимагають особливих коментарів. Зелений курс економіки значною мірою зумовлений необхідністю стимулювання впровадження нових більш ефективних ресурсо- та енергозберігаючих технологій на рівні підприємств, виробничих об'єднань, установ.

На сьогодні екологічна складова процесу вироблення стратегічних рішень у сфері сталого розвитку господарської діяльності підприємств на регіональному та локальному рівнях вивчена в найменшій мірі. Внаслідок зростаючої невизначеності у суспільстві щодо економічних процесів та господарської діяльності підприємств в умовах кризи особливої уваги набувають питання активізації відповідних наукових розробок щодо моделей екологічного управління при розвитку та модернізації як нових підприємств, так і окремих бізнес-проектів. Планування та реалізація проектів бізнес-сектору в сучасних умовах може викликати соціоекологічні протиріччя, тому на регіональному рівні особливої актуальності набувають питання підвищення контрольованості процесу започаткування проектів, впровадження інновацій та спеціальних механізмів врахування екологічного чинника при розвитку інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем вдосконалення управління та застосування різних інструментів для формування більш досконалої системи екологічної безпеки бізнесу активно проводять сучасні вчені.

Аналіз літературних джерел дозволив визначити напрацювання вчених щодо управління бізнес-проектами в контексті сталого розвитку. Зокрема, значний внесок у розробку методологічних засад формування проектно-орієнтованих структур для портфельного управління належить напрацюванням А. Бегун, В. Бека, Н. Кузнецової, Д. Кудерцева, Б. Стелюк, у розвиток питань стратегічного управління підприємств вагомий внесок зробили вчені: І. Ансофф, Х. Віссема, У. Кінг, Г. Мінцберг, А. Дж. Стрікленд, В. Винокуров, В. Герасимчук, А. Градов, П. Забелін, М. Круглов, З. Шершніова, В. Щелкунов та ін. Питання аналізу та формуван-

ня моделей державного управління інноваційним розвитком країни для забезпечення сталого розвитку розглядали у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О. Балацький, О. Веклич, К. Гофман, Л. Гринів, Л. Жарова, С. Ілляшенко, Н. Караєва, Л. Мельник, О. Прокопенко, О. Рюміна, О. Теліженко, С. Харічков, М. Хвесик, Є. Хлобистов та ін.

Ці дослідження формують системну екологізацію всіх частин виробничої та споживчої сфери різних рівнів: системи управління в регіоні, технологічних процесів підприємств, господарської та інвестиційної діяльності підприємства. Вони є науковими підвалинами екологізації функцій системи загального управління із запровадженням міжнародних стандартів системи екологічного менеджменту, екологізації економічних процесів для поліпшення екологічних характеристик виробництва, модернізації моделей споживання та екологічної безпеки, екологічно обґрунтовують оздоровлення території з одночасним визначенням еколого-економічної ефективності, підвищення екологічної свідомості та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Невирішеною частиною загальної проблеми екологічного управління підприємствами та екологічної безпеки бізнесу залишаються визначення перспектив управління бізнес-проектами як управлінської, еколого-економічної, інформаційно-ресурсної категорії зеленої економіки і визначення напрямку її стратегічного розвитку в регіоні, а також визначення можливостей застосування наукових методів екологічного менеджменту в сфері бізнесу як інструмента зеленого зростання економіки регіону.

Враховуючи глобалізаційні зміни та інтеграційні тенденції сучасного регіонального розвитку існує необхідність щодо виявлення можливостей управління бізнес-проектами для зеленого зростання економіки регіону на основі відбору їх до єдиного портфеля зелених ініціатив з подальшим їх оцінюванням та визначенням еколого-економічних переваг як окремих проектів так і сценаріїв їх впровадження на регіональному рівні.

Метою статті є дослідження передумов та особливостей управління бізнес-проектами на регіональному рівні в контексті зеленої економіки.

¹ Матеріал публікується в рамках НДР «Фундаментальні основи екологічнобезпечної трансформації регіональних еколого-економічних систем» (№ д/р 0111U003564).

Виклад основного матеріалу дослідження. Підсумковий документ Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо + 20» «Майбутнє, якого ми хочемо» (2012), закликав до розгляду зеленої економіки в контексті сталого розвитку, ліквідації бідності таким чином, щоб це стимулювало підтримання поступального справедливого економічного зростання і створення робочих місць [7]. Орієнтири, визнані світовим співтовариством, спрямовують сьогодні Україну та її регіони на розробку нових механізмів екологізації народногосподарського комплексу, який забезпечить співпрацю всіх секторів, включаючи владу, бізнес і суспільство з метою переходу до економіки нового типу – «зеленої економіки».

На думку Л.Г. Мельника [3, с. 18], імплементація політики «зеленого» курсу в економіку регіонів України передбачає:

- посилення мотивації регіональних суб'єктів господарювання до впровадження ресурсо- й екологічної ефективності проектів;
- розробку багаторівневої стратегії, регіональних та місцевих програм ресурсозбереження та зростання екологічної ефективності;
- формування і стимулювання розширення попиту на екоефективну продукцію за активної участі місцевих органів влади;
- розвиток регіональної «зеленої» інфраструктури зі створення нових робочих місць переважно у сфері послуг і скорочення їх кількості в добувній та переробній промисловості;
- розширення виробництва продукції ресурсозберігаючого та екологічного спрямування;
- стимулювання переробки та знешкодження відходів;
- активізацію інвестиційної та еколого-орієнтованої інноваційної діяльності в регіоні;
- формування системи багаторівневого фінансування ресурсозберігаючої та екологічної діяльності;
- формування системи моніторингу ресурсозберігаючої та природоохоронної діяльності на регіональному рівні;
- екологічна освіта і виховання.

На наш погляд, імплементація зазначених напрямів потребує значних зусиль з боку регіональних органів влади і, що найголовніше, системної координації дій у взаємозв'язках системи «влада – бізнес». З'являється необхідність у модернізації підходів до створення і сценарного управління комплексом бізнес-проектів у регіоні, а також в оцінці ефективності кожного з них при плануванні фінансових коштів і розподілу їх в регіоні, перегляду базових принципів управління ризиками сталого розвитку регіону. У цьому зв'язку основою ефективною моделі управління у бізнес-середовищі є прогнозування потреб в певних інноваціях, на базі яких розробляються принципово нові технології, здійснюється випуск нової продукції, розробка прогресивних організаційних і управлінських рішень. Забезпечення ефективною моделі управління передбачає досягнення балансу інтересів всіх учасників інноваційної діяльності у бізнес-середовищі, а забезпечення екологічної безпеки регіону вимагає створення спеціальних умов і вироблення критеріїв її оцінки.

О.В. Рюміна зазначає, що модернізація підприємств зовсім не означає автоматичного переходу від традиційних до екологічно безпечних технологій. Навпаки, значення екологічного фактору при цьому зростає, оскільки світ стає більш беззахисним перед загрозою техногенного впливу. Можли-

вості технічного розвитку вступають у протиріччя з можливостями природного середовища та природними закономірностями [5, с. 96].

На наш погляд, модернізація підприємств та бізнес-проектів повинна бути якнайменш екологічно безпечною, а також повинна стимулювати такі рішення, щоб зробити природоохоронну діяльність ефективною для підприємств. В цьому контексті модернізацію господарської діяльності підприємств можна розглядати з поглядів: по-перше, як формування нового типу бізнес-проектів або нових видів еколого-орієнтованої діяльності бізнес-середовища, по-друге, забезпечувати екологічну безпеку інноваційної модернізації підприємств.

Це, у свою чергу, потребує формування системи зобов'язань бізнес-сектору щодо впровадження зелених ініціатив у своїй діяльності, планування та впровадження енергозберігаючих та ресурсощадливих технологій, планування «зелених» бізнес-проектів регіонального значення. На регіональному рівні необхідним є створення баз даних «зелених» бізнес-проектів, обґрунтування заходів щодо зеленого зростання економіки, популяризація еколого-орієнтованої діяльності, розгляд та діагностика бізнес-проектів, ресурсне забезпечення та матеріально-технічне забезпечення, формування системи заохочення нового типу бізнес-проектів та нових видів еколого-орієнтованої діяльності тощо (рис. 1).

Рис. 1. Модель системи управління бізнес-проектами для зеленого зростання економіки

Джерело: авторська розробка

Вчені доводять, що виробництво екологічних товарів і послуг дає можливість відкрити нові ринкові ніші для підприємців, налагодити взаємини підприємця із зацікавленими сторонами і мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище. При цьому поєднуються три групи цілей: підвищується експортний потенціал виробничого комплексу України за рахунок перспективної групи екологічних товарів і послуг; вирішуються екологічні проблеми за рахунок використання екологічно орієнтованих технологій нового покоління; вирішуються проблеми матеріального і енергетичного забезпечення в основному за рахунок істотного зменшення потреби у відповідних ресурсах [3; 6].

За даними А.А. Ігнатієвої [2], в Європі сформовано сектор низьковуглецевих і екологічних товарів і послуг (Low Carbon and Environmental Goods and Services – LCEGS) для моніторингу зеленого розвитку національної економіки. Він об'єднує різні види економічної діяльності, які так чи інакше пов'язані із завданням зниження навантаження на навколишнє середовище. Вона зазначає, що «учасником ринку LCEGS вважається будь-яка компанія,

як мінімум 20% продажів якої потрапляє під визначення сектору, хоча сама фірма може формально ставитися до будь-якої з традиційних галузей (транспорт, будівництво, енергетика і т.д.) і будь-якого типу діяльності (проектування і розробка, виробництво, оптова та роздрібна торгівля; послуги з установки, експлуатації і ремонту; консалтинг і аудит; НДДКР та ін.). На наш погляд, створення такого сектору в Україні сприятиме поступовій інтеграції ідеї зниження екологічних і ресурсоемності в бізнес-плани підприємств і промислових комплексів.

За останнє десятиріччя в Україні було реалізовано багато заходів зі зниження ресурсо- та енергоємності виробництва, але загалом ці заходи не мають системного характеру та не підкріплені заохочувальними механізмами. До того ж впровадження зелених ініціатив залишається складним та для нього недостатньо фінансових джерел.

Впровадження зелених ініціатив на регіональному рівні, на наш погляд, передбачає формування та стратегічне управління портфелем бізнес-проектів в регіоні (рис. 2). Стратегія зеленого зростання економіки спрямована на досягнення таких результатів:

- розвиток ринків товарів і послуг, актуальність в яких зростатиме в найближчі десятиліття;
- відновлення експортного потенціалу країни за рахунок виробництва екологічно-орієнтованих товарів;
- конверсія виробничого потенціалу України в напрямі удосконалення наукової та інформаційної ємності, зниження матеріалоемності продукції;
- зменшення деструктивного впливу на екосистему країни і сталий спосіб життя, зміна моделей поводження з відходами;
- створення нових робочих місць для використання інтелектуального потенціалу України;
- популяризація програм у сфері екологічних послуг, екологічної освіти та споживання продукції екологічного призначення.

Ці результати мають створити синергетичний ефект в соціо-економіко-екологічній системі регіону, а сформований перелік ініціативних «зелених» бізнес-проектів надасть можливість підвищити використання вторинних ресурсів, зростання прибутку, залучення інвестицій, а також зменшити екодеструкцію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування системи екологічного

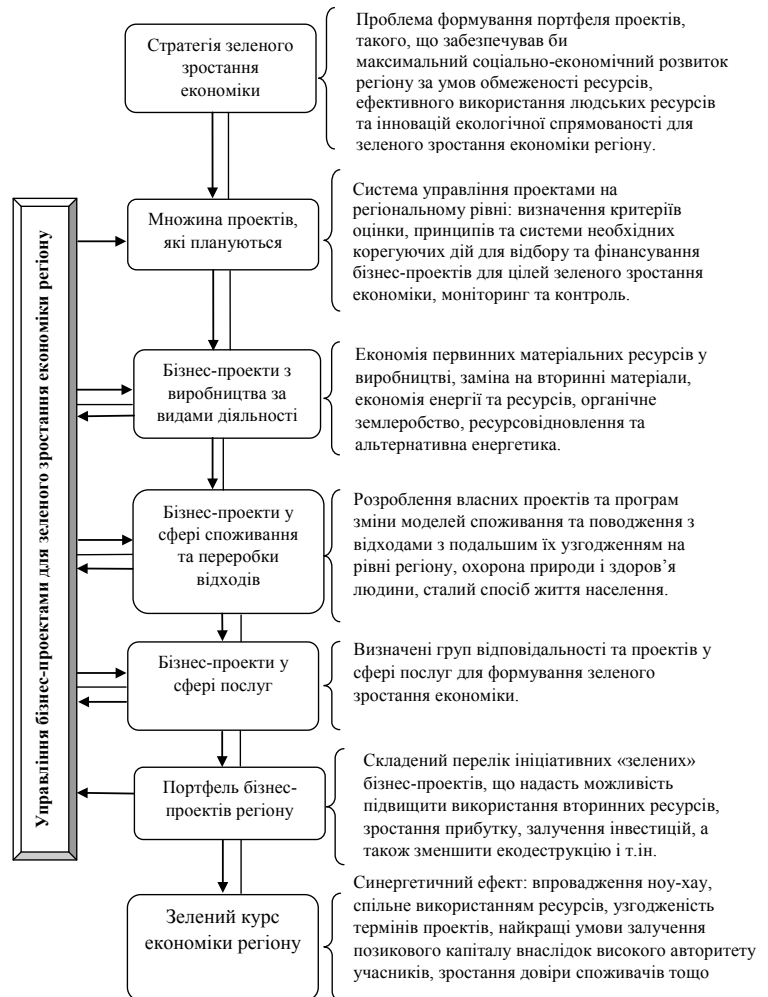

Рис. 2. Стратегія формування портфеля бізнес-проектів для зеленого зростання економіки регіону

Джерело: авторська розробка

управління портфелем проектів у бізнес-секторі регіону дозволить ефективно проводити процедуру аналізу і вибору для реалізації тільки тих з них, які здатні забезпечити рівень екологічної безпеки й стійкості еко-соціоекономічної системи регіону. Конкурентне ринкове середовище і пошук можливостей виходу на міжнародні ринки, вміння заощаджувати природні ресурси створюють необхідні передумови зеленого зростання економіки в Україні та є вагомим фактором економічного успіху бізнесу. В контексті подальших досліджень необхідно є розробка системи інструментів та забезпечувальних механізмів управління бізнес-проектами для зеленого зростання економіки регіону.

Список літератури:

1. Екологізація економіки і бізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15801117/ekologiya/ekologizatsiya_ekonomiki_biznes.
2. Игнатъева А.А. «Зеленая экономика»: практический вектор устойчивого развития или политический компромисс? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.academia.edu/4987434/_ЗЕЛЕНАЯ_ЭКОНОМИКА_ПРАКТИЧЕСКИЙ_ВЕКТОР_УСТОЙЧИВОГО_РАЗВИТИЯ_ИЛИ_ПОЛИТИЧЕСКИЙ_КОМПРОМИСС.
3. Мельник Л.Г. Формирование основных направлений развития «зеленой» экономики в Украине / Л.Г. Мельник, И.Н. Сотник, И.М. Бурлакова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sustainabledevelopment.ru/index.php?cnt=216>.
4. Садченко Е.В. Стратегия реинжиниринга для совершенствования экологического бизнеса: моногр. / Е.В. Садченко, С.К. Харичков; под ред. Л.Г. Мельника, Е.В. Шкарупы. – Сумы: Изд-во СумГУ, 2010. – Вып. 3. – С. 337–347.
5. Рюмина Е.В. Экологические издержки экономики / Е.В. Рюмина; Институт проблем рынка РАН. – М.: Издательство «МБА», 2011. – 112 с.

6. Формування на території Сумської області ЕКОПОЛІСУ «Еко-Сумщина» / Л.Г. Мельник, П.С. Качур, О.Ф. Балацький та ін. // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 1. – С. 11–21.
7. The Future We Want A/66/L.56 2012. [online] Available: <<http://www.uncsd2012.org/thefuturewewant.html>>.

Шкарупа Е. В.

Бурич І. В.

Сумской государственной университет

УПРАВЛЕНИЕ БИЗНЕС-ПРОЕКТАМИ ДЛЯ ЗЕЛЕННОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА

Резюме

Исследованы теоретические вопросы управления бизнес-проектами на региональном уровне в контексте зеленой экономики. Рассмотрены особенности формирования системы управления бизнес-проектами для зеленого роста экономики на основе достижения баланса интересов всех участников инновационной деятельности в бизнес-среде. Сформирована концептуальная модель управления бизнес-проектами с помощью методов портфельного анализа.

Ключевые слова: бизнес-проект, портфель, зеленая экономика, управление, регион.

Shkarupa O. V.

Burych I. V.

Sumy State University

MANAGING THE BUSINESS PROJECTS FOR GREEN GROWTH ECONOMY OF THE REGION

Summary

Theoretical issues of managing of business projects at the regional level in the context of the green economy were investigated. The peculiarities of the formation of the system of business projects management for green growth of economy based on the achieving the balance of interests of all stakeholders of innovative activity in the business environment were analyzed. The conceptual model for managing the business projects using the methods of portfolio analysis was formed.

Keywords: business project portfolio, green economics, management, region.